

המאבק על משרת הרבנות ב'מגלה טמירין' של יוסף פרל*

השלטון האוטונומי של הקהילה היהודית באירופה המזרחית פרש את חסותו לא רק על החיים התרבותיים של החברה היהודית אלא גם על כל שטחי החיים של האדם היהודי. להחלטות מוסדות הקהילה היהודית היתה סמכות ההלכה הדתית, וכל נסיון לבקר אותה או להתכחש לה היה בו משום פריצת גדר ואפילו מרד. הקהילה גם קבעה את המסגרת הריאלית לאחזותה של האומה. השלטון בקהילות היה אוליגרכי. אחזו בו עשירים ולמדנים. הם היו המוציאים והמביאים בכל ענייני הציבור היהודי הן כלפי חוץ, הן כלפי שלטונות המדינה, והן כלפי פנים — בשמירה על החוקים והמנהגים שנוצרו ונתגבשו במרוצת השנים. ראשי הקהל היו קובעים מי יכהן כרב הקהילה, הם גם ניסחו את תנאי החוזה בין הקהילה לבין הרב. בחוזה היו מפורטים התנאים המגבילים את שלטון הרב, הכנסותיו, חובותיו וכד'.

האסונות האיומים שפקדו את הקהילות היהודיות בימי גזירות ת"ח-ת"ט באוקראינה, פודוליה ובשוליה המזרחיים של הממלכה הפולנית, לא רק דלדלו את הקהילות ורוקנו אותן, אלא גם ערערו את שלטון הקהל ואת יסודות האוטונומיה עוד לפני שהיא בוטלה באורח רשמי בשנת 1764 (על-ידי המלך סטאניסלאב פוניאטובסקי, 1764-1795).

במרוצת הדורות התפורר המשטר האיתן. על הקהילה השתלטו התקיפים, המקורבים לאצולה ולשלטונות ואף נושכי נשך, המלווים בריבית. בקהילה השתררה רוח של שחצנות. התקיפים נטלו שוחד בכל הזדמנות והטילו על הציבור מיסים כבדים, כדרישת ארוניהם.

הירידה המוסרית הזאת נתנה את אותותיה גם במעמדה של הרבנות. חוגים מסוימים של עשירים ותקיפים הוציאו מקרבם רבנים או העמידו רבנים משלהם למשול בכיפה. היו גם רבנים שקנו להם את משרת הרבנות בכסף, ובעלותם לכס — סחטו מן הקהילה ללא רסן וללא מעצור. רבנים עשירים ניהלו אפילו עסקים. באותה תקופה נתהוותה תנועת החסידות, שנתקלה בהתנגדות רבה וחריפה מצד

* בתקופת לימודי באוניברסיטה העברית בירושלים השתתפתי בשיעוריו של פרופ' חנא שמרוק, שנושאים היה 'קווים בחיי החברה היהודית במאה ה-19 על פי המשתקף בספרות'. הדברים במסה הנ"ל נכתבו כעבודה סמינריונית, ואני מבקש לפרסם קטע מהם לכבודו ולזכרו של פרופ' שמרוק ז"ל.

הרבנות, ועוררה פולמוסים פומביים ואף תרמות. אך החסידות משכה אתריה אלפים ורבבות של מעריצים, שינתה את הדפוסים האירגוניים ומילאה אותם תוכן חדש. פרשת הרבנות ביצירה האנטי חסידית של יוסף פרל 'מגלה טמירין', שהסופר כתב בעברית וגם ביידיש¹, משקפת את מצבה הירוד של הרבנות, את הידרדרות שלטון הקהל לעומת הכוח העולה החדש – החסידות. יוסף פרל (1773–1839) היה סופר מן המשכילים, והוא ראה בחסידות גורם לשלטון הבערות בקרב ההמון היהודי. וכך הוא כותב בסיום ספרו 'בוהן צדק':

וגם זאת ידעתי, כי כמעט כל העם מושכים ידיהם מלקנות ספרים אשר לא מצדיקי הדור הם – – – (בכל זאת) גמרתי אומר להדפיס האיגרות וההעתקות, אף אם הרוב מבני עמנו לא ירצו בטובתן. הלא אם יטביע אחד את עצמו במזיד בנחל שוטף, האם אין אנו מצווים להצילו, אף כי נדע שהוא אינו רוצה בזה, ואף כי יקלל וישנא אותנו עבור זאת כל ימי חייו. די לנו בזה אשר נדע בליבנו, כי עשינו את אשר ציווה לנו יוצרנו – – – כן הדבר עימדי. ראיתי איך שונאי עמי ואמונתו הולכים ומתגברים בכל יום ויום, צדים נפשות ומתעים את העם מדרך הישר – – לא אוכל להתאפק ולהודיע קלונם ברבים, ואם לא ישעו לקולי ולא יתעוררו משנתם המתוקה אין האשמה תלויה בי. אני עשיתי את שלי והשם יעשה כטוב בעיניו (בוהן צדק 1838: 120).

אין כלל לפקפק, שפרל נשען בכתביו על מסמכים שהיו לנגד עיניו ועל עובדות שקרו בימיו. מן הראוי להזכיר את הציטטות המדויקות מתוך תשעה עשר ספרים מן הספרות החסידית, את ההסתמכות על מסמכים רשמיים בעניין הברחת ספרי החסידות והקבלה מרוסיה ל'קורדאן' על-ידי ר' מאיר מזאסלב והזכרת מספרים אודות ההפצה של הספר 'שבחי הבעש"ט' ואף של 'מגלה טמירין' (בוהן צדק 1838: 24).

ב'מגלה טמירין', שנדפס לראשונה בווינה ב־1819, נחשפת הצורה של מינוי רבנים בראשית המאה ה־19. באיגרת ס"ג 'מן הרב דק"ק קאלנע אל ר' זליג לעטיטשיבער' כתוב בזו הלשון:

גם להוי ידוע למעלתו, שביום עש"ק (ערב שבת קודש) העבר נפטר הרב דק"ק קאווען הבירה, אשר היה מאנשים של הרבי השקר מדישפאל, ואחד מאוהבי דשם כתב אלי, שכמה נגידים מקהילה הנ"ל, המקורבים לרבינו הצדיק שיחיה, יסכימו לקבל אותי לרב, אך אני לא אעשה שום דבר בלתי הסכמת רבינו הצדיק שיחיה, כי ידעתי שהאנשים מן הרבי השקר שברישפאל, יעשו כל ההתפעלות נגדי. אך אם רבינו הצדיק יסכים, אזי בוודאי מד' יצא הדבר (עמ' כה)².

המכתב מעיד על התמורה הרבה שחלה במינוי הרבנים. הרב דק"ק קאלנע המעוניין במשרת הרבנות אינו פונה לקהל ולראשיו, אינו מבקש להראות להם את מעלותיו, אינו מחכה לאסיפת רח"ש (רבנים, חזנים, שמשים), כפי שהיה נהוג בימי

הזהר של שלטון הקהל. לא הקהל, אף לא התקיפים שבו היו הקובעים העיקריים כי אם כוח מבחוח. הווה אומר: הרבי.

הרב מקאלנע שולח לרבי 'א ציבוך-טורקי עם בערשטינען מושיטיק' ומקטרת משובצת ביהלומים, שהובאה מן העיר יאסי וטלית קטן עבור ר' זליג לעטיטשיבער (מזכירו של הרבי), בעל איכות 'טערקיש טוב מאוד, אשר השגתי מיאסי' (איגרת ס"ג, שם; ר' זליג הוא הנמען של האיגרת הזאת).

באיגרת ס"ב כותב ר' זליג לעטיטשיבער הנ"ל אל הרב מקאלנע, המועמד למשרה, דברים בנוסח המיוחד, האופייני כל כך ל'מגלה טמירין' לאמור:

--- בעזרת השם בכל עת ובכל רגע רבינו הקדוש שיחיה מחדש חידושים רבים מאוד, ועושה גדולות עד אין מספר, ומראה אותות ומופתים לאלפים ולרבבות --- כי בכל יום ויום באים אורחים ממרחקים, הן מבני עמנו והן להבדיל גויים וואליכין וכדומה לרבינו הקדוש שיחיה --- אני מודיע לכם שרבינו הקדוש אוהב אתכם מאד, בכל פעם שמתפלל לפני העמוד לוקח תמיד הפושקעלע (קופסת טבק) אשר יש לו מכם --- וכאשר מחותנכם שאל את רבינו הקדוש בעצה בעסק שלו, ונתן לו הרבה מעות על פדיון, אמר לו רבינו הקדוש שיחיה, היה בטוח שיהיה הכל על נכון, כי המחותן שלך המליץ עליך --- (פרל 1819: איגרת ס"ב).³

במקום לקיים הסכמים ותקנות, צריך איפוא לקנות את לב הצדיק, וכשם שבתקופת שלטון התקיפים נכנע הרב וציית לשלטון המקומי, כן נכנע עתה המועמד לכוח הקובע במינוי הרבנים, אף על פי שכל עניין החסידות הוא למורת רוחו.

וכך נמצא כתוב באיגרת ס"ו, מר' זליג לעטיטשיבער אל הרב דק"ק קאלנע: '--- כי בעת אשר מסרתי זאת לרבינו שיחיה, היה בחדווה גדולה, ולקח תיכף הציבוך ותחב אותו בהלולקע --- ומי שלא ראה את רבינו הקדוש מעשן לולקע מן הציבוך שלכם, לא ראה יופי מימיו. ---' (פרל 1819: עמ' כו).⁴ לעומת זאת כותב הרב דק"ק קאלנע אל הדיין מיכל כהנא בקאווען (באיגרת ס"ח) לאמור:

--- גם ביקשתי ממך לבל תתרעם עלי על אשר ביקשתי עזר מהרבי בק"ק זאלין, ומאנשים הסרים למשמעתו. הלא ידעת אם לא שמעת, שכעת גברה כת הידועה עד לשמיים, ובעיניהם כל אנשי תורה כקש יחשבו, והמון עם נכרכים אחריהם עד מאד, ואנשים כגילי אם אין להם איזה סעד מרבי של כת, לא ימצאו די סיפוקם, וממש ברעב ימותו, כאשר אירע זאת כבר בעוונותינו הרבים להרבה לומדים מופלגים חריפים יראי השם ואנשי צדק, אשר דרכו בנתיביהם. ומה היה לי לעשות, ידעת מעמדי ובפרט טפלי תלוי בי, והייתי מוכרח לעשות כל ההתפעלות לקרב את עצמי להרב הנ"ל ולהסעקרעטאר שלו (פרל 1819: עמ' כו).⁵

ובמכתב אחר (איגרת ע"ו) הוא מוסיף אל אותו הנמען: 'לכן אל תתמה על החפץ, שאני כעת מקורב להרבי שבזאלין --- ודאגת וצער פרנסה גרוע ממכת

הגוף, ובפרט אצל איש כמוני, אשר השם נתן לי אשה הגונה וששת ילדים' (שם: עמ' ל) ⁶.

המחבר מדגיש את ירידת מעמד הלמדנים וערכה של ידיעת התורה. לעומת הכת אשר 'המון עם נכרכים אחריהם עד מאד', ו'אנשי התורה כקש נחשבו'. נשמע כאן גם הד למאבק בין המתנגדים לחסידים. התנועה ההמונית גוברת, ומי שאינו מסוגל לסבול חרפת רעב, מוכרח לשחות עם הזרם.

כיצד פעלו מתנגדיו של הרב דק"ק קאלנע, שביקשו למנוע את מינויו המבוקש? באיגרת ס"ד הודיע ר' חיים גבריאל בקאווען לר' יעקל פולנאער בדישפאל על מותו של רב הקהילה בקאווען. והוא מוסיף באיגרתו לאמור: 'והיה לי גילוי דעת, שהרב דק"ק קאלנע המקורב להרבי השקר מזאלין יש לו חשק גדול להיות אצלנו רב, וכתב אודות זה הדבר לאוהבים שיש לו בכאן. והם התחילו כבר לדבר מזה עם הפודרטשיק [הקבלן] קלמן ביסינגער, שיש לו יד גדול אצל הגובערני [המחוז]. - - - אבל גם אנחנו איננו מחשים. ועשינו גם את שלנו. ובעזרת השם יש לנו על צידנו האישה חיה, אשת הפודראטשיק הנ"ל, כי הבן יחיד שלה הוא מאנשים של רבינו הצדיק שיחיה' (איגרת ס"ד: עמ' כה-כו) ⁷.

באיגרת ס"ט כתב מיכל כהנא אל הרב דק"ק קאלנע באותו עניין ומוסיף: 'אודות הרבנות דפה היה בטוח שכבר דיברתי עם הגביר ר' קלמן ביסינגער, והבטיח לבל ישמע לעצת המתנגדים שלך, ולעשות כל אשר לאל ידו עבורך, וגם עם שאר נגידים קהילתנו דיברתי ועשיתי כל מה שבכוחי. לכן אל תדאג כלל וכלל, הגם שאנחנו אנשי הדישפאלער כבר חלו ידיהם בבן הגביר הנ"ל, הוא תלמידי. והוא הפציר את אמו לפעול אצל אביו להיות מצידם. עם כל זאת ידעתי את הגביר הנ"ל, ואני ערב בעדו שלא ישנה את דיבורו, ובפרט שיש לו דאבון נפש על אשר השחיתו את נפש בנו היקר, ויקח את נקמתו מהם, לעקור אותם מפה קהילתנו' (איגרת ס"ט: עמ' כח) ⁸.

ברור, איפוא, שלשני הרבנים יש שירות מודיעין נאמן. שניהם מחשיבים את הקבלן העשיר - ולא רק מפני שהוא עשיר, אלא מפני קשריו ('יש לו יד גדול') במחוז. אין הם נרתעים מלהשתמש בשלטונות הלא-יהודים כדי להשיג הסכמה למועמד שלהם לרבנות. זו כמובן אחת התוצאות של ירידת קרנו וסמכותו של הקהל.

יתר על כן, באיגרת ע"ט דורש ר' חיים מר' יעקל פולנאער 'שתראה למען השם לשלוח לי מעות על זה העסק. - - - הבטחתי ליתן מעות, ואתה ידעת, שאין לי כעת אפילו שווה פרוטה, כי אנשים שלנו בכאן הם מעט, וכמעט כולם הם עניים ואביונים' (איגרת ע"ט: עמ' לא) ⁹.

וכך נבחר הרב באמצעות קורי תככים ושוחד. הוא מגיע אל מקום כהונתו 'העולם קיבלו אותו בכבוד גדול, וממש לרבינו הצדיק אין עושים. כל הנגידים דקהילתנו נסעו לקראתו לכפר ברעסט - - - ושם אצל הארענדאר [החוכר] היו מעכבים את עצמם יותר משני שעות. ואכלו ושתו והרב אמר לפניהם תורה. ואחר כך נסעו עימו ביחד לקהילתנו. ויצאו עוד עולם לקראתו, וכשפגעו זה בזה ירדו כולם למקום אחד, ועשו ביער כיסא מענפי אילנות, והושיבוהו עליהם וקיבלו אותו

לרב עליהם, ואמר לפנייהם דברי תורה והעולם נהנה מאד – – מחמת שלא שמעו מעולם תורה מפי רבינו הקדוש – – (איגרת פ"ה: עמ' לג) ¹⁰.

פרשת בחירת הרבנות כפי שהיא מוצגת ב'מגלה טמירין' חושפת את התמורות שחלו בקהילה היהודית מאז ימי האוטונומיה היהודית. החלו להשפיע גורמים נוספים מבפנים (העשירים והתקיפים) ומבחוץ (צדיקי החסידים). לצדיק מזאלין, למשל, כוח השפעה רב לא רק במקומו אלא גם הרחק ממקומו, בערים ועיירות. בתוך כל זה משתזר השוחד הניתן לשלטונות והתמורה הכספית המשולמת לרבי ולאנשי חצרו.

תאור הפרשה ההיסטורית בידי הסופר האמן יוסף פרל בשתי הלשונויות משקף את המתחים הדרמטיים ומגלה את חן הלשון המדוברת מחד גיסא וטעם לשון איגרות החסידים מאידך גיסא.

הערות

- 1 יוסף פרל 1819: ספר מגלה טמירין, וינה; יוסף פערלס יידישע כתבים 1937: מגלה טמירין, מהדורת הייווא בוויילנה. יוסף פרל 1838: בוחן צדק.
- 2 וכך מנוסחים הדברים על-ידי המחבר ביידיש (בשינוי קל של הכתיב): גם זאלט איר וויסן, אַז פֿאַראַכטאַגן פֿרײַטיק איז דער קאַוונער רב, וואָס איז געווען פֿון דעם דיספּאָלער ליגנערס ליט, געשטאַרבן, און מינס אַ גוטער פֿרינד האָט מיר געשריבן, אַז אַ טייל נגידיים דאַרט, וואָס זענען פֿון דעם רבינס ליט, ווילן האָבן, איך זאָל דאַרט רבֿ ווערן. נאָר אַן דעם רבינס דעה וויל איך נישט טאָן דאָס מינדעסטע, וואָרן איך ווייס, אַז דעם דיספּאָלער ליגנערס ליט וועלן זיך לייגן אין דער לענג און אין דער ברייט, זאָלן מיך נישט צולאָזן צו דעם רבנות. נאָר אַז דער רבי זאָל לעבן וועט מספּים זיין, איז עס אַוודאי פֿון גאָט וועט מן הסתם רעכט זיין (פערל 1937: איגרת ס"ג, עמ' 100).
- 3 וכך זה נשמע ביידיש: ' – – ביי אונדז האָבן מיר אַלע טאָג און אַלע שעה חידושים, וואָס דער רבי, זאָל הונדערט יאָר לעבן, באַווייזט, גרויסע אינטערעסן גאָר אַן אַן עק, מיר זעען פֿון אים מיליאָנען מופֿתים, וואָס זענען גאָר קיין פּשטות נישט – – אַלע טאָג קומען אורחים צום רעבן זאָל לעבן אַפֿילו פֿון זייער ווייט, אַן צאָל און אַן מספר ייִדן, להבדיל גויים, וואָליכין און נאָך טויזנט אַנדערע – – קודם כל דבֿר בין איך אייך מודיע, אַז דער רבי זאָל לעבן האָט אייך משונה ליב, ווען ער דאַוונט פֿאַר דעם עמוד, נעמט ער תמיד דאָס פּרשקעלע, וואָס ער האָט פֿון אייך – – און אַז אייער מחותן האָט אים געפֿרעגט אום אַן עצה איך זיין עסק און האָט אים געגעבן שייך געלט אויף אַ פּדיון, האָט אים דער רבי זאָל לעבן געזאָגט, עס וועט אַוודאי אַלצדינג רעכט זיין, וואָרין דיין מחותן האָט פֿאַר דיר ממליץ געווען' (פערל 1937: איגרת ס"ב, עמ' 97).
- 4 וביידיש: ' – – ווי איך האָב אים דעם ציבוך מיט דעם מושטיק איבערגעגעבן, איז ער געווען אין גרויס חדווה און האָט תיכף גענומען דעם ציבוך און האָט אים אַריינגעשטעקט איך דער לולקע – – ווער דעם רבין זאָל לעבן האָט דענצמאָל נישט געזען אויס אייער ציבוך ריכערן, דער האָט איך זיין לעבן קיין שיינס ניט געזען' (איגרת ס"ו, עמ' 104).
- 5 וביידיש: 'איך מוז אייך בעטן, איר זאָלט מיר נישט פֿאַריבל האָבן, וואָס איך האָב מיך אַפּגעגעבן צום זאָלינער, ער זאָל מיר באַהעלפֿלעך זיין און אויך זינע ליט. איר ווייסט זייער גוט, אַז די ליט זענען איצט, בעוונותינו הרבים, גרויס ביז איך הימל אַרײַן. אַ למדן

איז בײַ זיי אין די אויגן ווי אַ שפּין. דער המון עם קוקט זיי אין מויל אַרײַן, וואָס זיי זאָגן, דאָס איז געזאָגט. אַזוינער ווי איר, אַז ער האָט נישט ערגעץ אָן אַנשפּאַרעניש אָן אַ רבין, קען ער קיין קיום נישט האָבן און קען טאַקע ממש פֿאַר הונגער שטאַרבן, אַזוי ווי מיר האָבן שוין דאָס געזען בײַ אַ ים רבנים, לומדים, גרויסע חרײַפּים און אמתע פֿרומע לײַט: אַז זיי האָבן מיט דער משפּחה נישט געהאַלטן, זענען זיי מחוסר לחם געוואָרן, און מען האָט זיי אָנגעטאַן עינויים קשים. מילא פֿרעג איך אײַך, וואָס האָב איך געזאָלט טאָן? איר ווייסט מײַן מעמד דערצו בין איך אַ מטופּל אויך, בין איך אַ מוכרח געווען און האָב מײַך געמוזט צומאַכן צום זאָלינער און צו זײַן סעקרעטאַר' (איגרת ס"ח, עמ' 108).

6 וביידיש: 'נו אַדרבאַ, קענט איר מיר פֿאַריבל האָבן, וואָס איך מאַך מיר צו צום זאָלינער, אַז איך זע, ער איז בײַם עולם אַ גאָט, און איך קען בלײַבן אָן אַ שטיקל ברויט - - - דאגת פרנסה איז נאָך ערגער ווי שלאָגן, בֿפֿרט בײַ מיר, וואָס דער אויבערשטער האָט מײַך מזכה געווען מיט אַן ערלעך וויב און מיט זעקס קינדער' (איגרת ע"ו, עמ' 119).

7 וביידיש: 'איך האָב געוואָר געוואָרן, אַז דער קאַלנער רב פֿון דעם זאָלינערס לינגערס לײַט האָט גרויס חשק בײַ אונדז רב צו ווערן, און האָט שוין אַפֿילו מכוח דעם צו זײַנע פֿרײַנד אַהער געשריבן, און די לײַט האָבן שוין אָנגעהויבן צו אַרבעטן דורך דעם היגן פֿאַרדיאַטשיק קלמן ביסינגער, וואָס איז אַ גרויסער חשובֿ אין דער גובערניע - - - מיר שלאָפֿן אָבער אויך נישט און טוען דאָס אונדזעריקע. דערווייל האָבן מיר בעזרת־השם אויף אונדזער זײַט חיה'לע דעם פֿאַרדיאַטשיק וויב, וואָרן איר בן יחיד האָבן מיר באַקומען. ער איז פֿון דעם רבינס לײַט' (איגרת ס"ד, עמ' 100).

8 וביידיש: 'מכוח דעם היגן רבנות קענט איר בטוח זײַן, אַז איך האָב מיט ר' קלמן ביסינגער גערעדט, און ער האָט מיר צוגעזאָגט, ער זאָל אײַרע שונאים נישט צוהערן און זאָל טאָן אײַערט וועגן וואָס ער וועט נאָך קענען. אויך מיט אַנדערע היגע נגידים האָב איך גערעדט. הכלל איך טו וואָס איך קען און זאָרגט גאָר נישט. כאָטש דעם די שפּאַלערס לײַט האָבן זיך אַרײַנגעכאַפט צו ר' קלמנס בן יחיד, מײַן תלמיד, און ער האָט די מוטער מַפְציר געווען זי זאָל בײַם פֿאַטער פּוּעלן ער זאָל זײַן אויף זײַער זײַט. קען איך אָבער ר' קלמנען און קען פֿאַר אים אָן ערבֿ זײַן, אַז ער וועט זײַן וואָרט נישט משנה זײַן. בֿפֿרט ער איז זײַער דערביטערט אויף דער משפּחה, וואָס זיי האָבן אים דעם ליבן בן יחיד קאַליע געמאַכט; וועט ער אַוודאי טראַכטן, ער זאָל זיך אָן זיי נוקם זײַן און זאָל זיי פֿון הי אויסעסן' (איגרת ס"ט, עמ' 109).

9 וביידיש: 'על פֿון זע למען השם געלט צו שיקן - - - איך האָב צוגעזאָגט געלט, און דו ווייסט זײַער גוט, אַז איך האָב ניט אַ פּרוטה. אונדזערע לײַט הי זענען ניט פֿיל, און דאָס ביסל זענען לײַטער אביונים' (איגרת ע"ט, עמ' 125).

10 וביידיש: ' - - - אַז דער נײַער רב איז שוין געקומען צו אונדז. דער עולם האָט אים גרויס כּבֿוד אָנגעטאַן. דעם רבין זאָל מאַריר ימים זײַן טוט מען כּמעט נישט מער כּבֿוד אָן. אַלע היגע נגידים זענען אים אַ מײַל ווייט ביז צום דאָרף ברעסט אַקעגן געפֿאַרן, דאָרט, האָבן זיי זיך מיט אים אויפֿגעהאַלטן לענגער ווי צוויי שעה בײַם אַרענדאַר, האָבן געגעסן און געטרונקען, און דער רב האָט זיי תורה געזאָגט. דערנאָך זענען זיי מיט אים אין איינעם אַהער געפֿאַרן. דערווייל איז נאָך אַן עולם פֿון הי אַקעגן געגאַנגען, און ווי זיי האָבן זיך באַגעגנט, זענען אַלע אַראָפּ איך אַ וועלדל, האָבן אויס צוויגן אַ שטול אויסגעפֿלאַכטן, האָבן דעם רב אויף דער שטול אַרויפֿגעזעצט און האָבן אַזוי געקרוינט בײַ זיך פֿאַר רב. ער האָט זיי תורה געזאָגט און זיי האָבן פֿון דער תורה גאָר די פֿינגער געלעקט - - - וואָרן זיי האָבן נאָך אין זײַער לעבן דעם רבין זאָל מאַריר ימים זײַן נישט געהערט תורה זאָגן - - - ' (איגרת פ"ה, עמ' 131).